

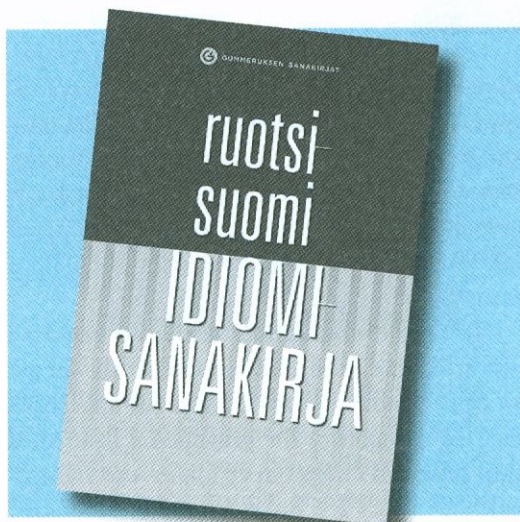
Liten svensk-finsk idiomordbok

Birgitta Viljanen och Kari Viljanen: *Ruotsi-suomi-idiomisanakirja*. Gummerus 2008. 210 sidor.

Förra året kom det ut en svensk-finsk idiomordbok på Gummerus förlag. Författare är Birgitta och Kari Viljanen. Boken är liten till formatet (19 x 13 x 1,5 cm) och omfattar 210 sidor (inklusive förord och användaranvisningar). Enligt förordet innehåller boken över 3 000 svenska idiom och fraser. Sidorna är tvåspaltiga och idiomerna finns med under ett huvudord. Huvudorden eller uppslagsorden med tillhörande idiom är tryckta i fet stil, alla översättningar står i brödtext och de (enligt uppgift) autentiska exemplen på användningen i kursiv. I fråga om upplägget verkar författarna ha tagit inspiration av ordboken *Svenskt språkbruk*.

Författarna/förlaget ska ha en eloge för att de klart informerar om vilken målgrupp boken riktar sig till. Det sägs både i baksidestexten och i förordet. I en del ordböcker anges målgruppen väldigt vagt eller vittfamnande, gissningsvis för att inte avstyra några presumtiva köp. Denna ordbok är riktad till finskspråkiga som studerar svenska eller som använder svenska mycket, och den är avsedd för aktiv inläring. Det är på de premisserna jag först och främst bedömer boken, men jag ska också kort ta upp i vilken mån svenskspråkiga kan ha nytta av den, eftersom den saken kan tänkas intressera Språkbruks läsare.

I förordet definieras begreppet "idiom" som en mer eller mindre fast ordförbindelse med en förhållandevis fixerad betydelse, en betydelse som dock inte alltid kan härledas ur de ingående orden. I de striktaste definitionerna på idiom brukar villkoret vara just att helhetsbetydelsen inte kan härledas ur delarna. Den finsk-svenska

idiomordbokens definition är alltså vidare; den inbegriper förbindelser som brukar kallas *kollokationer*. Men idiom är ett luddigt begrepp och "inte härledbar" är heller ingen entydig beskrivning, så författarnas definition får klart godkänt. Dessutom sägs det både i förordet och i baksidestexten att det är en ordbok över idiom och fraser. Att fraser inbegrips gör det å andra sidan ännu svårare för presumtiva användare att veta vilka slags ordförbindelser de kan förvänta sig finna i ordboken. Inte heller "fras" är särskilt entydigt.

Användaranvisningarna omfattar två sidor text och en sida med en förkortningslista. Vägledningen är i övrigt kortfattad och överskådlig, men på en väsentlig punkt är den bristfällig. Det sägs ingenting om principerna för under vilket ord man ska söka ett uttryck. Vad som ska anses vara huvudord i ett idiom eller en fras är inte alltid givet. Efter litet bläddrande har jag tyckt mig skönja vissa riktlinjer som dock inte är särskilt konsekvent genomförda.

Om ett uttryck innehåller ett substantiv räknas detta vanligen som huvudord (*stå någon upp i*

halsen finns exempelvis med under *hals*, *sova som en stock* finns upptaget under *stock* och *sticka under stol med något* under *stol*.) Om substantiven är fler finns uttrycket upptaget under det första: *i fyllan och villan står under fyllan* och *slå blå dunster i ögonen på någon* under *dunst*. Men avsteg förekommer. Exempelvis *tas säkert som amen i kyrkan* upp bara under *amen* (klassat som interjektion). *Kyrka* saknas som uppslagsord och på *säkers* position i uppslagsordslistan står *det säkra* klassat som substantiv, vilket är rätt oortodox. *Tills ögonen blöder* finns under verbet *blöda* och inte under *öga*, och *det var just en skön historia* står under *skön* och inte under *historia* tillsammans med det snarlika *en dyr historia*.

Nu är ju ordboken inte så stor att bläddra i och artiklarna är så pass kortfattade att det går att ögna igenom dem för att hitta det man söker, men en redogörelse för principerna hade ändå varit önskvärd i fråga om en idiom- och frasordbok.

Någon tydlig riktlinje för vilka uttryck som tas upp bara under ett huvudord och vilka som tas upp på flera ställen har jag inte kunnat upptäcka. Det ovannämnda uttrycket *slå blå dunster i ögonen på någon* finns med bara under *dunst* och inte bland de närmare trettio uttrycken under *öga*. *Av födsel och ohejdad vana* står bara under *födsel* och inte under *vana* tillsammans med *av gammal vana*. Däremot finns t.ex. *topp tunnor rasande* med både under *tunna* och *rasande* (men däremot inte under *topp*) och *kila runt hörnet* både under *kila* och *hörn*. Under verbet *bita* finns *bita i det sura äpplet*, *bita i gräset* och *bita ihop tänderna*. Samma uttryck finns med också under substantiven *äpple*, *gräs* och *tand*. Det hade varit mer användarvänligt att ha med längre fraser under flera alternativa uppslagsord och att förklara dem på ett ställe och hänvisa från de andra artiklarna. Då skulle användaren inte behöva leta på flera ställen efter ett uttryck som kanske visar sig saknas i ordboken.

Verb förekommer inte i så hög grad som uppslagsformer. Utöver ovannämnda *bita* finns t.ex. *gapa* (*gapa efter mycket, något få någon att gapa*), *hända* (*det må vara hänt*) och *ro* (*ro hem något,*

ro hit med den! och *ro något i land*). En rätt stor grupp utgör dock de verb som ingår i partikelförbindelser (t.ex. *gå bort, gå igen, gå på; komma av sig, komma över; stå på, stå på sig*). Om partikelverben är transitiva anges objektet (t.ex. *komma på något, komma över något; lägga undan något*). Det finns visserligen visst fog för att se partikelverben som idiom – de består av minst två enheter och helhetens betydelse är inte alltid härledbar ur delarna – så det är säkert därför de tagits med i boken. Men vanligtvis brukar partikelverben betraktas som en egen grupp inom svensk grammatik, och antalet är så stort att urvalet i en liten idiomordbok ohjälpligen framstår som slumpmässigt.

Med tanke på målgruppen verkar valet av fraser i övrigt på det hela taget ganska lyckat: de fraser som finns med lämpar sig för aktiv inläring. Några fraser kan dock diskuteras, vid mitt bläddrande har jag noterat t.ex. *knyta hymens band*, *prata som en kvarn*, *nådiga luntan* och *få soppatorsk*.

I vilken mån kan man då som svenskspråkig tänkas ha glädje av den lilla svensk-finska idiomordboken? För hjälp vid produktion på finska lämpar den sig inte – om man inte har finska som ett andra modersmål – eftersom de finska mot-svarigheterna är svåra att bedöma. En del är idiom medan andra är approximativa översättningar och inte etablerade fraser. Har man tillgång till andra uppslagsverk mellan finska och svenska hittar man en rätt stor del av fraserna i dem. För att få en uppfattning om idiomuppsättningen har jag kontrollerat sammanlagt 50 slumpvis valda uttryck ur ordboken mot två andra ordböcker. I den svenska-finska delen av den medelstora finsk-svensk-finska ordboken från WSOY:s förlag återfinns 21 av idiomerna, alltså knappt hälften. I gengäld innehåller den ordboken 60 andra frasar i fråga. Med hjälp av frassökning och booleska sökningar på svenska i cd-romversionen av Stora finsk-svenska ordboken hittade jag 30 av de 50 uttrycken.

För enspråkigt svenska behov av mer professionell art är den lilla idiomordboken ingen seri-

ös konkurrent till den omfattande Svenskt språkbruk, men vill man ha en lättillgänglig översikt över vanliga svenska idiom och fraser ska man skaffa sig ett exemplar.

Nina Martola

Nina Martola är lexikograf och föreståndare för Svenska avdelningen vid Focis.

Godbitar ur det åländska ordskafferiet

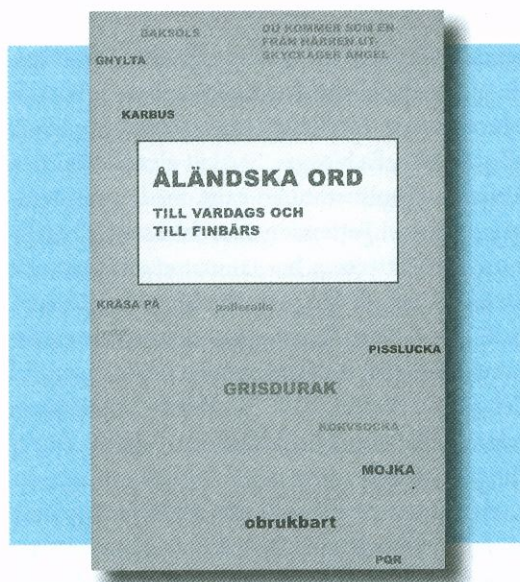
Ralf Svenblad: *Åländska ord till vardags och finbärs*. PQR-kultur. 2008. 288 sidor.

Ålänningen Ralf Svenblad som är verksam som förlagsredaktör i Stockholm har under en lång tid samlat in och beskrivit olika egenheter i det åländska språkbruket. Hittills har hans språkliga nyfikenhet resulterat i sammanlagt långt över 1 000 boksidor och tiotals spaltmeter ordkåserier i tidningen Nya Åland, där han redan i början av 1980-talet inledde sin inventering av det åländska ordförrådet.

Svenblads första bok "Med åländska ord" kom 1991, med en andra utvidgad och omarbetad upplaga 1996. Litterär åländska gav han sedan en beskrivning i "Stormskärsåländska" 2006, där han redogjorde för det dialektala inslaget i Anni Blomqvists Stormskärsromaner. Dessutom har han lagt ner ett stort arbete på att redigera fyra volymer med prosastycken av den egensinnige åländske författaren och konstnären Joel Pettersson.

Fjölårets tillskott har titeln "Åländska ord till vardags och finbärs". Boken är upplagd enligt samma modell som "Med åländska ord", men det mesta är ändå helt nytt eller kompletterande. Titeln mystiska *till finbärs* (som uttalas med långt *i* och långt *ä*) får sin förklaring i boken: det är ett åländskt uttryck som i första hand används om kläder som man bär när man skall vara fin. Finbärsorden är inte många; mest är det vardagsord som kommenteras i boken.

Efter att kortfattat ha repeterat ett femtiotal typiska ord ur "vanlig vilig åländska" (favoriter och

markörer som *pallervant*, *jåla*, *vilig* osv.) börjar Ralf Svenblad sedan plocka fram olika godbitar ur "ordskafferiet", som han kallar det. Skafferihyllorna är omsorgsfullt etiketterade; materialet är sorterat i tolv avsnitt enligt ämnesområde: natur, väder och vind, tid och rum, kläder och skodon, livet och året, fula ord, förstärkningsord osv. Sammanlagt innehåller boken ett par hundra korta artiklar, där ca 750 alandismer tas upp och kommenteras. I en avslutande artikel "Ordformer" behandlas dessutom några typiska drag i den åländska form- och ljudläran.

De åländska dialekterna är sedan länge starkt utjämnade. På fasta Åland används en rätt enhetlig svenska som står riksspråket nära, men som i ordval, former och uttal är färgad av de gamla folkmålen. Bara i skärgården längst i öster kan man ännu urskilja enstaka mer utpräglade lokala dialekter. Den långvariga språkliga nivelleringen till trots lever olika alandismer ett friskt liv i ålänningarnas språk, inte bara i vardagens talspråk utan också i skrift – i skönlitteraturen, i lokaltidningarna och, numera, särskilt i webbtexter av olika slag. I många fall är avvikelserna från den svenska standardnormen medvetna: ålänningen vill genom sitt ordval också signalera sin åländskhet.

Ralf Svenblad har kontinuerligt bevakat det åländska språkbruket sedan början av 1980-ta-

let och samlat in ett mycket rikt och omväxlande material; det sträcker sig från prosten Boetius Murenus på 1600-talet (t.ex. *talcodagar* 1642) till dagsaktuella bloggar. Särskilt givande har den åländska skönlitteraturen varit, med Anni Blomqvist och Joel Pettersson som främsta bidragsgivare. Joel Pettersson har lämnat efter sig ett rikt dialektmaterial i sina prosastycken och skådespel, och också Anni Blomqvists skärgårdsromaner innehåller trots förlagets språkgranskning en hel del genuin dialekt. Både "Joel" och "Anni" (som han ofta helt familjärt kallar dem) citeras därför flitigt i boken.

Åländskan är förstås inget språk för sig, utan en regional varietet av svenska, en bland många. Den har uppstått genom växelverkan mellan de gamla folkmålen och mer standardiserad svenska på det finländska fastlandet och i Sverige. För att belysa denna växelverkan vill Svenblad gärna finna anknytningar västeröver. Han söker alltså ofta i första hand sitt språkliga jämförelsematerial inom det sverigesvenska språkområdet, och går ibland ända till Väst- och Sydsverige för att finna motsvarigheter till åländska ord och uttryck som enkelt kunde ha hittats på närmare håll, i Åboland, Österbotten och Nyland. Det här gäller t.ex. adverbet *ansols* eller *ansöles* 'motsols, avigt, baklänges', *karibel* 'kanalje', verbet *omma* 'fläkta ljuvligt; lukta obehagligt' och pluralisformer som *husena* och *seglena*. För verbet *göljas* 'känna kvaljningar' hänvisar han bara till fornsvenskan men noterar inte att ordet har varit allmänt i våra fastländska dialekter. Det åländska *låna eld* i olika uttryck med betydelsen 'ha bråttom' har enligt Svenblad paralleller i Norrland – men motsvarigheterna i Österbotten, Åboland och Nyland mis-sar han.

Många av hans "åländska" ord och uttryck är i själva verket mer eller mindre allmänt finlands-svenska, vilket kunde ha nämnts lite mer konsekvent. Försummer av det här slaget gäller t.ex. *klifsa* 'klase', *kraka sig* 'harkla sig', *lalla* 'lata sig, slå dank', prepositionerna *sidesmed*, *yttermed*, *ändesmed* och *övermed*, uttalsformen "emsam" av *ensam* och uttrycken *syda av potatisen/päronen* 'hålla av vattnet vid potatiskokning' och *slippa ur*

prästfickan 'bli konfirmerad'.

Dagens ordgeografiska karta kan ofta te sig nyckfull, beroende på att ord som tidigare har varit spridda över ett stort sammanhängande område har bevarats bara fläckvis som språkliga relikter. I något fall är de säråländska orden sådana här fornlämningar, men påfallande ofta tycks de verkligen vara lokala nybildningar. Särskilt när det gäller emotivt färgade beteckningar för något avvikande eller påfallande i folks egenskaper eller beteenden tycks språket ha varit produktivt. För åländskans del kan man notera t.ex. *byngs-la* 'böka, hantera något otympligt', *glina* 'gråta; skratta, flina', *kracka* 'kraft, styrka', *mojka* 'sörja, blöt massa', *måda* 'proppa i sig mat', *pirka* 'gråta', *sossel* 'snösörja, modd'.

Ralf Svenblad belyser de åländska ordens användning och betydelse med autentiska citat ur källor av många olika slag, som sedan omsorgsfullt redovisas i slutet av varje artikel. En ofta anlitad källa är självfallet Ordbok över Finlands svenska folkmål, som Svenblad – med pennan i hand – tycks ha läst från pärm till pärm. Ordens ursprung förklaras med hjälp av de vanligaste handböckerna. När de sviker funderar han vidare på egen hand, oftast med lyckat resultat. Ibland kan man ändå vara av annan mening. T.ex. åländskans "plasért" med betydelsen 'rådbråkad, medtagen' hör nog snarare ihop med verbet *blessera* än med det *placera* som Svenblad helst vill tänka sig. Adverbet och substantivet "nolan" ('nordan', uttalat med "tjockt" *l*) återför han helt riktigt på det ord som i fornsvensk tid skrevs *nordhan*, men i fråga om uttalet slarvar han; *-dh-* återger här ett uttal motsvarande uddljudet i engelskans *this*, inte *thing*.

Men de små skönhetsfläckarna är inte många och påverkar inte intrycket av att vi – ännu en gång – har att göra med en välskriven och innehållsrik produkt. Boken är en skickligt tillhuggen byggsten i det åländska identitetsbygget men också ett vackert bidrag till vår populärvetenskapliga lingvistik.

Peter Slotte

Peter Slotte är huvudredaktör för Ordbok över Finlands svenska folkmål.

Seglivade språkmyter

Mikael Parkvall: *Lagom finns bara i Sverige och andra myter om språk*.

Schibstedförlagen 2009. 172 sidor.

Litauiskan är Europas äldsta språk. Det största språket i Sydamerika är självklart spanska. Engelskan har en miljon ord, franskan färre än 100 000. Detta är exempel på utbredda språkmyter, folkliga vanföreställningar om språk, som visat sig oväntat seglivade. Språk intresserar de allra flesta, alla kan ha åsikter om ämnet, vilket dock inte innebär att det man säger bygger på belagda fakta. Ingen kan bevisa att litauiskan har talats längre än alla andra europeiska språk. Det största språket i Sydamerika är portugisiska, vilket är lätt att kontrollera, även om spanska talas i fler länder på kontinenten. Om ett språk är ordrikt eller inte, slutligen, är av flera skäl en omöjlig uppgift att besvara. Man kan under inga omständigheter sätta likhetstecken mellan antalet ord i den största ordboken och antalet ord i språket i fråga. *Svenska Akademiens ordbok*, som nu kommit till bokstaven T, har exempelvis fler ord än den mest omfattande ordboken över engelska, *The Oxford English Dictionary*. Detta bevisat dock ingenting, eftersom alla ordböcker innehåller ett urval ord

och urvalsprinciperna kan variera. Något annat vore inte möjligt. Inget språk är rikare eller bättre än något annat är slutsatsen.

I sin humoristiska och lättlästa bok *Lagom finns bara i Sverige* punkterar lingvisten Mikael Parkvall eftertryckligt ett tjugofemtal populära språkmyter. Redan tidigare, i *Vad är språk?* (2006), har han berört detta outsinliga ämne. Stilen är medvetet slängig och talspråksnära (ålrajt, "Strimpan" för Strindberg) och texten vimlar av förklarande parenteser.

På många sätt påminner *Lagom finns bara i Sverige* om Fredrik Lindströms populära språkböcker *Världens dåligaste språk* och *Jordens smartaste ord*: ungefär samma stil, humor och folkbildningsambitioner. Båda författarna är uttalat språkliberala och är egentligen ointresserade av språkriktighetsfrågor, entydiga svar, rätt eller fel. En skillnad kan vara att Lindström någon gång slarvar med faktakontrollen för att få en knorr på historien eller åtminstone överraska läsaren. (Parkvall polemiserar också mot Lindström, exempelvis då denne hävdar att engelskan troligen är världens ordrikaste språk.) En annan olikhet är de internationella utblickarna, där Parkvall är den överlägsne.

Mikael Parkvalls ämnen är inte valda enligt några särskilda principer, utan de språkliga myterna är sådana han råkat stöta på och kunnat illustrera med förment vederhäftiga tidningsklipp.

Ett ständigt upprepat påstående, som jag själv svalt utan närmare eftertanke, är att eskimåerna (som talar flera besläktade språk på ett område som sträcker sig från Alaska till Grönland) har "många" eller "hundratals" ord för snö. Ursprunget till myten spårar Parkvall till en antropolog och lingvist vid 1900-talets början och dennes uppgifter har senare förvanskats. Konklusionen blir att "svenska har lika många snöord som vilket eskimåspråk som helst!" (blötsnö, kornsno, blidsnö, pudersnö, skare, slask, glopp ...).

Myten om de många snöorden är internationell, medan andra är svenska. En återfinns i titeln på Parkvalls bok: *Lagom finns bara i Sverige*. Påståendet blir inte sannare bara därför att det ständigt upprepas. När jag läste boken dök det

påpassligt upp i en krönika av Andres Lokko i *Svenska Dagbladet*: "Ordet lagom finns som bekant inte på engelska".

Det är alltid vanskligt att avgöra om ord i två språk är exakta motsvarigheter, men i fallet engelska ger ordboken förslag på flera översättningar av *lagom*, som ju också i svenska kan ha olika innebörd beroende på sammanhang. Finskans *sopiva* motsvarar enligt tvåspråkiga talare vårt ord, menar Parkvall vidare, även om detta något motsäger jämförelsen med engelska.

Liksom i exemplet med snö bör vi hålla i minnet att eventuella kulturella egenheter inte alls behöver ha direkta motsvarigheter i språket. Något annat att tänka på är att liknande ord i besläktade språk som svenska och engelska inte heller är varandras exakta motsvarigheter. Ett belysande exempel, som jag själv brukar använda mig av, är *bake* och *baka*. Det engelska verbet har en betydligt vidare användning än det svenska och motsvaras hos oss även av steka och koka. Inte ens så skenbart enkla ord som *house* och *hus* är alltid varandras motsvarighet, visar Parkvall (vårt *hus* kan på engelska många gånger snarare översättas med *building*).

Slutligen vill jag ta upp den språkmyt som irriterat mig allra mest: "finlandssvenskar är en sorts finnar, men de har lärt sig att prata svenska rätt skapligt". Att uppfattningen är vanlig bland svenska (och även bland många invandrare i Sverige, bör man lägga till) kan jag själv, tyvärr, intyga. Även i övrigt bildade svenskar tror att Jörn Donner, Mark Levengood, Stina Ekblad eller Stefan Ingves talar svenska med finsk brytning. Påståendet att även finnar talar finlandssvenska (men kanske med en kraftigare brytning?) är inte heller ovanligt. Distinktionen mellan finnar och finlandssvenskar upprätthålls inte alltid och den övergripande beteckningen finländare (för alla invånare i Finland – oavsett modersmål) har egentligen inte slagit igenom i allmänspråket i Sverige. Att man däremot bland finlandssvenskarna – som språklig minoritet – är noggrann med terminologin är en självklarhet (vilket är uppenbart om man jämför en rikssvensk och en finlandssvensk nyhetssändning).

En väl spridd myt bland såväl finlandssvenskar som rikssvenskar är dock att den mest svensktalande kommunen i världen ligger i svenska Österbotten. Själv har jag tidigare hört Närpes, men Korsnäs är enligt Parkvall det vanligaste förslaget och uppgiften används också på kommunens hemsida. För det första finns det ännu mer svenskspråkiga kommuner på Åland, för det andra är kommunerna i Sverige betydligt större och det saknas vidare språkstatistik, men Parkvall för ändå på någorlunda goda grunder fram Ovanåker i Hälsingland som minst lika svenskspråkig som de österbottniska exemplen.

Lagom finns bara i Sverige kommer att roa många, men också reta åtskilliga när den slår håll på en rad återkommande språkmyter och vanföreställningar. Vissa kommer kanske också att irritera sig över att Mikael Parkvall inte vill ta ställning i språkriktighetsfrågor och peka ut den absoluta sanningen. Några kan säkert tycka att författaren är alltför politiskt korrekt när han brännmärker dem (främst litteraturprofessorn Ebba Witt-Brattström) som kritiserat "Rinkebysvenskan" eller "blattesvenskan". Under alla omständigheter är *Lagom finns bara i Sverige* en bok som kommer att väcka debatt bland sina läsare och locka till fortsatt diskussion. Och det är verkligen inte det sämsta.

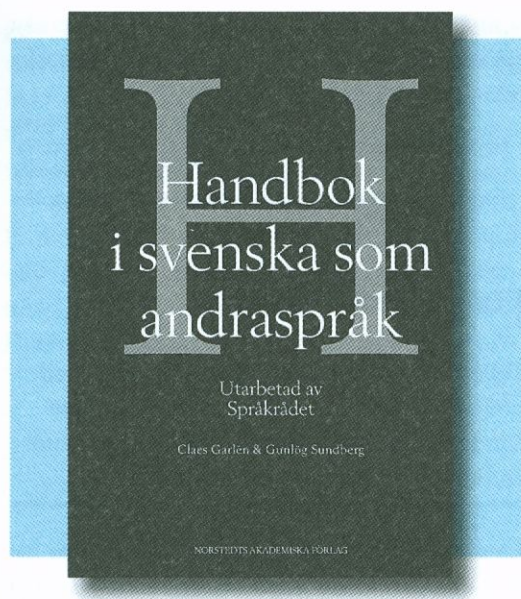
Urban Östberg

Urban Östberg är universitetsadjunkt vid Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet, läromedelsförfattare i svenska som främmande språk och kulturskribent.

Handbok i svenska som andraspråk

Handbok i svenska som andraspråk. Claes Garlén & Gunlög Sundberg. Utarbetad av Språkrådet. Norstedts Akademiska förlag 2008. 480 sidor.

Den nya handboken i svenska som andraspråk fyller en uppenbar lucka bland läromedlen. Boken riktar sig till andraspråksbrukare som har relativt goda kunskaper i svenska, men som behöver språkliga råd för att kunna kommunicera smidigt i olika situationer. Boken riktar sig framför allt

till de språkbrukare i Sverige som har ett annat första språk än svenska, men den lämpar sig också mycket bra för att användas i mera avancerad svenskundervisning i Finland.

Hur säger man?

Boken består av två delar: den första delen är en handbok med råd och regler för språkbruk i olika kontexter, den andra delen är en diger uppslagsdel. I handboken beskrivs språket i domäner som samhälle, studier och arbete. Boken tar således fasta på de ökade krav som ställs på språkbrukare i dag: vi förutsätts kunna kommunicera effektivt i många olika kontexter både i tal och i skrift. Under rubriken *samhälle* beskrivs t.ex. hur man bokar tid hos läkare, byter en vara eller beställer resor på nätet. Läsaren får genom väl valda exempel veta hur man kan kommunicera i telefon, per e-post, sms och på webben. Efter de beskrivna språkliga situationerna ges i listform exempel på användbara ord, fraser och exempel på fraser i kontext. För talat språk delas fraser ibland in i *ledigare* och *artigare* sätt att uttrycka sig. Alla gånger tycker jag inte att fraser användigtvis är *artigare*, utan snarare mera formella. Som exempel kan nämnas:

Kan jag få tala med Elin Sköld? som beskrivs som *ledigare* och *Träffas Elin Sköld?* som beskrivs som *artigare*.

Under rubriken studier behandlas sådana områden som barn och skola, kursanmälan, diskussion, bedömning m.m. I avsnittet om skola tar författarna upp de olika former av samtal som föräldrar förväntas delta i. Det ges konkreta råd för hur man kan skriva en lapp till läraren eller ansöka om ledighet till barnet. Genom de exempel som ges är det lätt för den som är språkligt osäker att få ett grepp om vilken stilnivå som är vanlig i denna typ av kommunikation.

Kapitlet om arbetslivet är det mest omfattande. Här finns råd och regler för ansökan om arbete, möten, försäljning, samtal med kolleger, utvecklingssamtal m.m. Råden omfattar ett brett område: allt från hur man kan uttrycka sig i en anställningsintervju till vilka tempusformer som används i mötesprotokoll. Följande råd ges till exempel för hur man skall hälsa på kolleger på arbetsplatsen:

”På en arbetsplats är det ritual att man hälsar på varandra på morgonen. Man säger Hej eller Godmorgon men man skakar inte hand.”

Som ett fräscht grepp upplever jag det att handboken lägger stor vikt vid muntlig kommunikation. De exempel som ges känns naturliga och det finns gott om alternativa sätt att uttrycka sig. Handboken tar på olika ställen upp begreppet artighet och betonar vikten av att uttrycka sig artigt. Det att tilltalet i svenskan ofta uppfattas som mer informellt än i en del andra språk betyder ingalunda att artighet inte är en viktig aspekt; den uttrycks bara med andra medel.

Råd av alla slag

Bokens uppslagsdel är omfattande, närmare 300 sidor, och tar upp språkliga frågor i alfabetisk ordning. Denna del är som ett stort smörgåsbord där det finns av alla sorter: råden omfattar allt från morfologi och syntax till faktauppgifter om svenskt samhällsliv (t.ex. namn på landskap, vilka valörer det finns på sedlar) eller råd om vad man kan skriva på ett julkort. Under bokstaven T kan man till exempel läsa om tempus, användningen

av titlar, tilltal m.m. För den som är osäker på när man brukar använda *du* eller *ni* ges råd för olika situationer, och också tips om hur man kan undvika direkt tilltal, ifall valet är svårt.

Alla som har erfarenhet av att undervisa i svenska som andraspråk kommer säkert att le igenkännande inför de olika språkliga problemen som tas upp. I synnerhet bland de råd som gäller ordval finns många gamla bekanta: distinktionen mellan *föda* och *födas*, *ursäkt* och *förlåt*, *tycka* och *mena*. För en andraspråkstalar är det ofta svårt att veta vilka fraser som används för att uttrycka olika pragmatiska handlingar, t.ex. fraser för att beklaga. I uppslagsdelen ges många användbara tips: *vad tråkigt att höra om din mamma, vi är så ledsna för din skull*. Viktiga samtalsföreteelser som uppbackningar och reparationer tas upp, vilket inte är vanligt i läromedel. Så beskrivs till exempel det för svenskan vanliga sättet att instämma med *nä* när talarens yttrande innehåller någonting nekande, vilket skiljer sig från språkbruket i många andra språk.

Den alfabetiska ordningen innebär att företeelser som hör nära ihop kommer att behandlas i sär. Trots att det finns gott om inre hänvisningar blir behandlingen av grammatiska frågor något splittrad. Nominalfrasen tas upp på olika ställen: bestämdhet som ett avsnitt, nominalfras som ett annat och senare får läsaren veta hur substantivets bestämda form bildas. Här kunde framställningen ha vunnit på att behandla nominalfrasen som en helhet. I uppslagsdelen ges också en del språkliga råd som inte direkt har anknytning till svenska som andraspråk, och som enligt min mening kunde ha utelämnats. Det handlar om den typ av uppgifter som *Svenska skrivregler* tar upp, t.ex. hur man markerar styckeindelning och när man använder tankstreck.

Handbok i svenska som andraspråk är en mycket nyttig bok. Det bästa med boken är uttryckligen att den samlar så mycket information i en och samma bok, information som man tidigare fått söka i flera olika verk. Många av språktipsen är också sådana som inte tidigare beskrivits i läromedel. Dessutom är boken rolig läsning: genom väl valda fraser och tips beskrivs mycket

som är typiskt för svenskar och för det svenska språket, till exempel det svenska sättet att tacka ofta och mycket.

Maria Green-Vänttinen

Maria Green-Vänttinen är universitetslektor vid Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. Hon forskar i svenska som andraspråk.

Dialekt i östra Nyland

Dialekt i östra Nyland. Fältarbete i Liljendal med omnejd redigerad av Helena Palmén, Caroline Sandström & Jan-Ola Östman. Helsingfors: Nordica, Helsingfors universitet, 2008. 211 sidor.

En ny publikationsserie Dialektforskning har inletts och den första delen i denna serie *Dialekt i östra Nyland. Fältarbete i Liljendal med omnejd* har publicerats 2008. Det är en samlingsvolym som huvudsakligen bygger på material en grupp forskare, studenter och universitetslärare vid institutionen Nordica vid Helsingfors universitet samlade in under ett fältarbete i Liljendal och Pernå i februari 2003.

Volymen behandlar det språk som i dag talas i östra Nyland. Inledningsvis diskuterar Jan-Ola Östman, som ledde fältarbetet, bakgrund och metoder. Han definierar den syn på dialekt och språk som projektet omfattar och belyser hur man som forskare på olika sätt kan närma sig dialekten på en ort.

Bidragen belyser språket i Liljendal ur olika perspektiv. Eija Aho behandlar prosodin i Liljendaldialekten och Yuni Kim ger en översikt över Liljendaldialektens fonologi i språkhistorisk belysning. Med utgångspunkt i språkbruket i Liljendal har Helena Palmén skrivit om lyssnarsignaler, Åsa Mickwitz om skillnader mellan kvinnligt och manligt språk och Saija Tamminen-Parre om finska lånord. Camilla Wide analyserar diskursfokuskonstruktionen *te/de* såsom i *te biiln* och Caroline Sandström skriver om hur pronomen för djur används i Liljendaldialekten.

I en fallstudie fokuserar Leila Mattfolk på frågan om en östnyländsk regionalstandard finns och hur de olika varieteter som förekommer i da-

gens östra Nyland kan uppfattas på en skala från traditionell dialekt till neutralt standardspråk. Hon utgår från en jämförelse med den samtida nordiska diskussionen om uppkomsten av regionala standardspråk.

I den avslutande artikeln presenterar Gunilla Harling-Kranck ortnamnen i Liljendal. Hon har själv mångårig erfarenhet av onomastisk forskning och ortnamnsinsamling i Svenskfinland. Harling-Kranck tar i sin artikel upp både ort-

namnsförrådet och ortnamnsskicket i Liljendal – såväl kommunens namn, byarnas namn som hemmansnamn dryftas och dessutom belyser hon ägonamn och naturnamn.

Caroline Sandström

Caroline Sandström är ordboksredaktör på Ordbok över
Finlands svenska folkmål.